

Reakce (feed-back) učitelů a studentů na zkoušky

Reakce na zkoušku ze získávání informací

Jak učitelé tak studenti byli požádáni, aby do zvláštního dotazníku uvedli připomínky ke zkušebním úkolům, návrhy na zdokonalení hodnocení jakož i pohledy na to, jakým směrem rozvíjet gymnázium, aby poskytovalo co možná nejlepší prostředí pro rozvoj komunikačních kompetencí studentů. V následujícím budeme informovat o připomínkách učitelů a žáků nejdříve ke zkoušce ze získávání informací a potom ke zkoušce ve skupině. Na závěr prezentujeme pohledy učitelů a studentů na to, jakým směrem rozvíjet gymnázium, aby co nejlepším způsobem podporovalo rozvoj komunikačních kompetencí.

Připomínky učitelů ke zkoušce ze získávání informací. Na dotazování učitelů odpovědělo celkem 84 učitelů (78 %) ze 108 učitelů, kteří na gymnáziích hodnotili zkoušku ze získávání informací. Z respondentů bylo 37 % žen a 63 % mužů. Většina (93 %) pracuje jako učitelé dějepisu a společenských věd a kromě jednoho učitele měli všichni vyšší vysokoškolské vzdělání s učitelským praktikem.

Učitelé měli v rámci otevřených otázek v dotazníku mnoho připomínek ke zkoušce a návrhů na zlepšení hodnocení komunikačních dovedností. Podle názorů učitelů problémy při zkoušce ze získávání informací způsobily:

- Technické problémy (poruchy internetového spojení, výpočetní techniky a tiskáren)
- Příliš uspěchaný nebo příliš uvolněný časový rozvrh zkoušky
- Pozdní získání informací o organizačních záležitostech zkoušky a hodnocení od ředitele
- Organizační záležitosti zkoušky (rezervace prostor, nedostatečnost knihovny nebo otvírací doba)
- Absence studentů
- Nízká motivovanost studentů
- Tréma studentů
- Rozsah zkušebních úkolů
- Zmatky v pokynech ke zkušebním úkolům (studenti nerozuměli, sbírají-li se informace nebo informační zdroje, studenti špatně porozuměli písemnému úkolu v pokynech k získání informací)
- Práce navíc kvůli zkoušce a hodnocení bez náhrad
- Doba uskutečnění hodnocení (na některých gymnáziích byl právě zkuškový týden, na některých gymnáziích zkuškový týden následoval další týden).

Zkušební úkol byl kritizován příliš obecně. Učitelé si přáli také mnohostrannější úkoly. Podle části učitelů bylo zadání úkolu zaměřeno příliš na internet. Při zkoušce by byly žádoucí např. oddíly, které by měřily také používání tradičních, tištěných informačních zdrojů. Někteří považovali téma zkoušky za příliš náročné:

"Tento test byl podle mého názoru velmi zajímavý, ale mohl by být lépe integrovaný do nějakého výukového předmětu a využit na hodině."

"Zlepšil bych oddíl získávání informací. Nyní internet zabral příliš velkou část kvůli nedostatku času. Jak konstatoval jeden student: ve skutečnosti bych téma prozkoumal mnohem zevrubněji, nyní jsem se kvůli nedostatku času musel spokojit s internetem. Oddíl hodnocení spolehlivosti informace byl jasný a potřebný."

"Součástí zkoušky oddíl, ve kterém by se zvlášť měřilo zvládání tzv. starých informačních zdrojů (knihy, tisk) a internetu. Tak by bylo lépe možné hodnotit celou škálu, tato zkouška vedla alespoň podle mínění studentů jasně k získávání informací na internetu."

Několik učitelů vyjádřilo ve svých připomínkách, že hodnocení se zdálo těžké, část učitelů zase byla toho názoru, že úkol byl právě z hlediska hodnotících zajímavý, protože přinesl do učitelské práce nové pohledy:

"Současná forma úkolu nebyla nejhorší, ale bylo by dobré přesně zvážit načasování. Také by bylo na místě trochu rychlejší tempo výkonu. Navíc byste mohli zlepšit kritéria, která nyní byla velmi kostrbatá. Tedy je dobré vědět, co se měří a jak. Sofistikovanější kritéria na místo nyníjších kostrbatých."

"Pokyny k hodnocení by mohly být přesnější. Sám jsem si nebyl jist důvěryhodností pramenů (a kdopak by si byl jist!). Měl jsem pocit, že se při hodnocení pohybuji na tenkém ledě."

"Hodnocení pro mě bylo těžké v tom smyslu, že studenti nerozuměli úkolu, alespoň ne takovým způsobem, jak bylo pravděpodobně účelem zadavatele. Především u úkolu 4 mnozí odpověděli logicky na otázku, ale s ohledem na pokyny k hodnocení měl být informační pramen konkretizován přesněji. Část použila pro vytvoření svých odpovědí svým způsobem relevantní informace, které má finský člověk. Možná, že náročnější téma by lépe motivovalo právě v souvislosti s dovednostmi získávání informací. Zde mnozí odpověděli podle svých obecných znalostí - cítili, že nutně nepotřebují jiný zdroj informací. Bylo by možné měřit dovednosti získat informace a kriticky posoudit informační zdroje prostřednictvím konkrétnějších úkolů, např. určitá internetová stránka, jejíž informace by se hodnotily a pod."

"Celostátní materiály by bylo vhodné posílat zhruba jednou za rok. O takovém typu hodnocení by se dalo uvažovat. Dobré!"

"Takových hodnocení komunikačních dovedností by mohlo být více. Cíle by si mohl každý student stanovit již v 1. ročníku. Ty by měl potom sledovat po celou dobu studia na gymnáziu."

Reakce studentů na zkoušku ze získávání informací. Podle studentů způsobovalo problémy při zkoušce přerušení internetového spojení, náročnost tématu, definování vhodných hledaných výrazů jakož i výběr z velkého množství informací získaných na internetu. Čas, který byl k dispozici byl považován jak za příliš krátký tak za příliš dlouhý. Návrhy studentů na zlepšení zkoušky se týkaly především výběru nebo ohraničení tématu jakož i smysluplnosti a významu účasti na zkoušce. Část studentů byla toho názoru, že pro ně ze zkoušky neplynul žádný užitek. Část zase považovala zkoušku za poučnou zkušenost.

"Z úkolu jsem neměl užitek a nerozumím jeho účelu."

"Zadání úkolu bylo nejasné, mělo by být přesněji definováno, co hledat."

"Podle mého názoru by mělo být u úkolu zmíněno, ze které země konkrétní výměnný student přijede a jaké má eventuelně zájmy nebo co ho zajímá. Tak by bylo možné najít informace přímo pro něj. Jinak úkol byl dobrý a bylo nutné opravdu přemýšlet odkud a jaké informace hledat."

"Téma, o kterém se hledaly informace mohlo být podle mého názoru zajímavější a poněkud užší, protože když jsou tématem "společnost a kultura", tak je množství informací téměř nekonečné."

"Zkouška byla zajímavá, protože bylo zajímavé zamyslet se nad tím, odkud a jak získat informace, protože i jindy je informací třeba."

"Dobré! Zlepšilo to moje dovednosti v získávání informací."

"Zajímavé a poučné, ale samotný rozsah byl příliš široký. Dalo by se to ohraničit např. na finskou historii nebo finský film."

Reakce na zkoušku ve skupině

Připomínky učitelů ke zkoušce ve skupině. U zkoušky ve skupině byl jeden z učitelů, kteří se účastnili hodnocení, požádán, aby vyplnil dotazník s připomínkami. Na některých gymnáziích vrátili vyplněný dotazník oba učitelé. Celkem jsme dostali odpovědi od 120 učitelů ze 100 gymnázií. Z učitelů kteří vyjádřili své připomínky ke zkoušce ve skupině bylo 84 % žen a 16 % mužů. Téměř všichni absolvovali alespoň kandidátské studium filozofie a učitelské praktikum nebo auskultaci. Aprobace učitelů, kteří odpovídali, byl nejčastěji rodný jazyk a literatura (71 %) nebo psychologie (16 %).

Učitelé poskytli ohledně uskutečnění zkoušky ve skupině a hodnocení skupinových dovedností mnoho připomínek a zlepšovacích návrhů. Uskutečnění zkoušky ve skupině vadily:

- technické problémy (technika pro obrazový a zvukový záznam překvapivě nebyla pořádku, přes rezervaci nebyla v den zkoušky k dispozici nebo ji nikdo neuměl ovládat)
- informování učitelů a žáků na gymnáziu
- načasování zkoušky na zkouškový týden, nebo týden jemu předcházející
- motivace studentů účastnit se hodnocení
- absence studentů a změny způsobené studenty na poslední chvíli
- nalezení vhodných prostor (prostory s ozvěnou nebo hlukem)
- téma studentů způsobená kamerou nebo zkouškou
- nejasnost pokynů pro uskutečnění zkoušky (např. jak dlouho zkouška trvá, co se nahrává).

Téma diskuze bylo považováno za náročné především na takových gymnáziích, na kterých studenti neměli podle názoru učitelů možnost seznámit se s výměnnými studenty. Pro zkoušku také bylo požadováno více témat k výběru a pro studenty možnost připravit se a získat základní informace o věci před vlastní diskuzí. Podle některých učitelů byla zkušební situace pro studenty neznámá a zcela nová. Učitelé odhadovali, že studenti dříve nepracovali ve skupině bez předsedy nebo ve skupině, jejíž členové se dříve mezi sebou neznali.

"Samo hodnocení je dobrý nápad a bylo uskutečněno správným směrem, ale žáci by měli být lépe nalákáni k účasti. Zde nebyla motivace k účasti a výsledky tak neodpovídají nutně skutečnosti. Vzorek by mohl být větší, tím by nebyl zdůrazněn podíl jednotlivých studentů. Na gymnáziích se systémem kurzů může být problémem absence na hodinách, takže načasování by se mohlo lépe promyslet. Zlepšit by se mohla motivace k účasti na hodnocení jak studentů tak učitelů."

"Zkouška, které by se studenti účastnili dobrovolně, by je více motivovala. Kdyby se nesměli studenti dozvědět, jak málo bodů dostali, může to mít zpomalující vliv. Snažili by se více nyní než, co dělají ve svých "velkých" třídách."

"U ústních úkolů by mělo být několik možností, protože téma, o které se nyní jednalo, se studentům zdálo vzdálené a nevyvolalo vlastně mnoho myšlenek. Ve své podstatě je celostátní hodnocení důležité."

Hodnotící kritéria byla považována jak za dobrá tak za nepřesná. Část učitelů by si přála, aby také pro známky úrovně "uspokojivý" a "velmi dobrý" existovaly přesné charakteristiky. Několik učitelů si přálo, aby se při zkoušce ve skupině měřilo více dílčích oblastí dovednosti. Podle názoru některých byl průzkum tří předmětů hodnocení obzvlášť velkou výzvou.

"Hodnotil jsem situaci skupinové diskuze, jejíž hodnotící kritéria byla podle mého názoru nejasná. Kritéria odpovídající číslům 4 a 2 byla vyjádřena neurčitě, ani mezi kritérii 4 a 3 a na druhé straně mezi kritérii 2 a 1 nebyl jasný rozdíl. Kritéria 4 a 2 by bylo možné v podstatě vynechat nebo, pokud by stupnice zůstala zachována, kritéria by měla být definována přesněji a měly by být učiněny jasné rozdíly mezi obsahy různých kritérií."

"Pokyny pro hodnocení byly velmi podrobné, ale jejich aplikace v praxi byla těžká. Bylo by třeba příkladu každého stupně (např. na pásce) nebo např. třístupňové stupnice. Ostatní: bylo velmi příjemné účastnit se výzkumu, vzhledem k výše zmíněným záležitostem mi však konečný výsledek trochu nasadil brouka do hlavy: Byl jsem při hodnocení příliš "přísný nebo měkký"?"

"Je důležité vyvinout hodnocení komunikačních kompetencí, nicméně dělat to tímto způsobem je velmi problematické. Provedení hodnocení je velmi těžké, pokud se mají současně posuzovat 4 osoby ze tří různých hledisek. Bylo by velmi časově náročné procházet dodatečně video nahrávku a ty zdroje, které dnes máme ve škole k dispozici, k posouzení ústních komunikačních kompetencí každého žáka nestačí. Je také těžké vytvořit jasná hodnotící kritéria."

Podle názoru učitelů by bylo možné zlepšit hodnocení zkoušky ve skupině a skupinových dovedností navýšením nejdříve výuky komunikace a hodnocení komunikačních dovedností jakož i učitelských školení v oblasti hodnocení.

Připomínky studentů ke zkoušce ve skupině. V připomínkách studenti komentovali nejvíce téma diskuze, pořizování obrazového záznamu, nezvyklost situace a užitečnost zkoušky. Téma bylo mimo jiné považováno za těžké, "umělé", "úzké", "příliš široké", "vypotřebované" nebo "příliš cizí". K tématu bylo také mnoho pozitivních připomínek. Téma bylo považováno za aktuální a zajímavé. Zkušební situace nebyla všem studentům z dřívějšíka známa. Studenti byli nesmělí především proto, že si nemohli sami vybrat partnery do diskuze. Někteří by uvítali více času na přípravu. Pro část studentů bylo nahrávání situace na video zcela novou zkušeností:

"Velmi tísnivá situace, dají člověku papíry pod nos a nutí diskutovat. Nechtěl bych se znovu dostat do takové situace."

"Situace není ex tempore přirozená, oficiální konstelace vytváří vypjatou atmosféru a šlehaající tvořivost jakož ani verbální mazanost uvolněných studentů se nemůže uplatnit."

"Zkouška byla dobrá, ale téma bylo až příliš těžké a komplikované. Lepší téma by bylo energetické zdroje nebo prezidentské volby v USA."

Studenti měli také pozitivní připomínky k tomu, že zkouška byla "fantastická", "výzva", "zajímavá", "plodná", "poučná", a "rozvíjela dovednosti":

"Zkouška byla zajímavá. Situace byla celkem přirozená, ačkoliv se nahrávalo na video. Diskuze by byla stejná i bez video kamery, takže to vůbec nerušilo. Objevily se dobré nápady."

"5 minut pouhé diskuze bylo překvapivě příliš dlouho, ale nijak nemožné. Téma bylo jednoduché a názorů bylo dost. Kamera způsobila malé napětí, které bylo dobré pro kontinuitu diskuze. Situace byla

známá z hodin rodného jazyka a když skupina byla dobrá, tak si poradila i při diskuzi. Úkol byl zajímavý, téma dobré a realizace se podle mého názoru povedla."

"Celkem dobrý nápad testovat komunikační dovednosti. Čtyři členové tvoří vhodnou skupinu, nedojde k mluvení přes sebe a každý může říci své. S video kamerou to nejdřív bylo divné, ale když si člověk na natáčení zvykl, tak si ho již nevšímal. 20 minut uběhlo opravdu rychle, možná že čas by mohl být i trochu delší. Téma bylo opravdu dobré a aktuální."

"Myslím, že to bylo opravdu zajímavé a téma, o kterém jsme diskutovali, mohli všichni okomentovat, protože o tom něco věděli."

"Zajímavé. Pokud by takových bylo více, naučil bych se sám diskutovat více a věcněji."

Pohledy učitelů a studentů na rozvoj komunikačních schopností na gymnáziu

Jak učitelé tak žáci byli dotazováni na názory, jak by se mělo gymnázium rozvíjet, aby nabízelo co možná nejlepší prostředí pro rozvoj komunikačních kompetencí studentů. Většina učitelů se ve svých připomínkách ke zkoušce ze získávání informací a ke zkoušce ve skupině zabývala návrhy na rozvoj gymnázia. Odpovědi na otázku přišly celkem od 161 učitelů, kteří se účastnili hodnocení (59 na základě zkoušky ze získávání informací a 102 na základě zkoušky ve skupině). Návrhy učitelů byly nejdříve shromážděny a potom rozděleny na základě obsahu do tříd.

Názory učitelů na rozvoj gymnázia. V názorech učitelů se nejvíce objevoval rozvoj způsobů práce. O něco více než každý pátý návrh obsahoval jako řešení výuku s větším podílem diskuze nebo s větším zaměřením na příjemce výuky, skupinové práce pod vedením, argumentaci, panely, mluvní cvičení, samostatné návyky pro absolvování kurzů, písemné práce nebo spolupráci např. s knihovnami nebo mediálními podniky jakož i mezinárodní výměny učitelů a studentů.

Druhé nejčastější téma učitelských návrhů bylo zmenšení velikostí skupin jakož i zvětšení prostorů a navýšení techniky. Za důležité považovali nasměrování dalších zdrojů do rozvoje knihovny, pořízení počítačů, video přístrojů stejně jako větší prostory pro výuku a pro trávení přestávek. Učitelé si také přáli rozvoj vlastních profesních dovedností. Chtěli školení komunikačních kompetencí a ústní komunikace jakož i školení související se získáváním informací a používáním internetu.

Učitelé si přáli větší podporu výuky rodného jazyka (více povinných kurzů rodného jazyka, pro všechny by měla být povinná ústní komunikace, více výuky ústní komunikace na hodinách rodného jazyka) a reálných předmětů, především dějepisu a společenských věd. Učitelé navrhovali také rozvoj a navýšení hodnocení získávání informací a posuzování informací, kurzů dovedností v mezilidských vztazích spadajících do sociální psychologie a psychologie jakož i vůbec výuky komunikace. Možnost rozvíjet komunikační dovednosti byla spatřována v integraci komunikačních dovedností a dovedností hledání informací do všech učebních předmětů jakož i těsnější navázání komunikačních dovedností na konečné gymnaziální hodnocení (povinná závěrečná zkouška z ústní komunikace, silnější zastoupení komunikačních dovedností u maturitní zkoušky, rozvoj mediálního diplomu, rozvoj hodnocení kurzů komunikace). Několik návrhů se také zabývalo rozvojem rozdělení hodin na gymnáziu (např. omezení obsahu kurzu nebo snížení cílů kurzu) jakož i navýšením internetové výuky a síťového spojení.

Názory studentů na rozvoj gymnázia. Studenti psali do odpovědního dotazníku mnoho názorů. Poznámek bylo celkem 3 718. Část studentů neodpověděla na otevřenou otázku, část zmínila několik návrhů na rozvoj. Odpovědi ze studentského průzkumu byly rozděleny do tříd na základě odpovědí z předběžné zkoušky.

Podobně jako učitelé také studenti považovali rozvoj způsobů práce ve výuce za důležitý. Více než každý pátý (22 % poznámek) návrh se týkal tohoto tématu. Studenti navrhovali aktivnější a komunikativnější způsoby práce stejně jako více spolupráce se složkami mimo gymnázium a mezinárodní studentskou výměnu.

Téměř každá pátá poznámka (19 %) se týkala navýšení výuky informační techniky. Studenti si přáli intenzivnější vedení při používání aparátů, programů a sítě, větší využívání výpočetní techniky při vyučování jakož i povinné kurzy výpočetní techniky. Za důležitý bylo považováno také zlepšení prostor pro výuku a výukových prostředků (16 % poznámek). Studenti si přáli více počítačů, jejich volnější používání pod účinnějším dohledem (počítače také pro jiné účely než hraní her, odstranění zákazu chatování), možnost používat počítače a připojení k síti mimo vyučování, rozvoj školní knihovny jakož i zlepšení útulnosti a ergonomie prostor.

Studenti postrádali také navýšení výuky komunikace a rozvoj výukového materiálu stejně jako větší podporu a povzbuzení. Každá desátá poznámka se týkala rozvoje nebo navýšení výuky ústní komunikace rodného a cizího jazyka, vyjadřovacích schopností, skupinové komunikace a interakčních dovedností. Několik studentů navrhovalo rozvoj profesních dovedností učitelů nebo zlepšení

atmosféry na gymnáziu. Pro tyto odpovědi bylo typické, že se do určité míry nashromáždily u odpovědí studentů nějakého určitého gymnázia. Část gymnazistů (6 %) zmínila, že na vlastním gymnáziu jsou dobré podmínky pro rozvoj komunikačních kompetencí. Poměrné podíly poznámek, které byly obsaženy v odpovědích studentů, zobrazuje tabulka 10.

Tabulka 10

Jak by se měla gymnázia rozvíjet, aby podporovala rozvoj komunikačních kompetencí studentů. Poměrné podíly odpovědí studentů. N = 3 184.

	Poznámky celkem	%
Rozvoj způsobů práce při výuce	700	22
Rozvoj výuky výpočetní techniky	616	19
Rozvoj prostor a přístrojů	514	16
Rozvoj výuky komunikace	398	13
Rozvoj ústní komunikace při výuce rodného jazyka a cizích jazyků	341	11
Rozvoj výuky získávání informací	251	8
Zmenšení velikostí skupin	242	8
Vše je z hlediska komunikačních kompetencí na gymnáziu v pořádku	204	6
Nevím	142	5
Rozvoj profesních dovedností učitelů	67	2
Zlepšení atmosféry na gymnáziu	65	2
Rozvoj aktivity studentů (např. činnost studentské organizace)	26	1